

Kilka słów o wykładni prawa

dr Aleksandra Nowak-Gruca

Wielość wykładni prawa

- ▶ Już w 1974 r. Jerzy Wróblewski wskazywał na wielość koncepcji wykładni istniejących w polskim prawoznawstwie. Chodzi tu o wykładnie:
  - ▶ (1) **tradycyjną** (powstałą w 1936 r. - stworzoną przez Eugeniusza Waśkowskiego),
  - ▶ (2) **konstrukcyjną** (stworzoną w 1936 r. przez Sawę Frydmana),
  - ▶ (3) **semantyczną intensjonalną** (przedstawioną w 1959 r. przez Jerzego Wróblewskiego),
  - ▶ (4) **derywacyjną** - (prekursorsko zasygnalizowaną w 1966 r. przez Zygmunta Ziemińskiego i opracowywaną od 1972 r. przez Macieja Zielińskiego, a następnie rozwijaną również przez innych twórców ośrodka poznańskiego i ośrodka szczecińskiego teorii prawa),
  - ▶ (5) **semantyczną ekstensjonalną** (w 1972 r. przedstawioną przez Jana Woleńskiego),
  - ▶ (6) **prawniczej interpretacji humanistycznej** (autorstwa Leszka Nowaka w 1973 r.),
  - ▶ (7) **komputacyjną** (której zarys w 1985 r. przedstawił Franciszek Studnicki),
  - ▶ (8) **poziomową** (przedstawioną w 1995 r. przez Ryszarda Sarkowicza).
-

konstrukcyjna

tradycyjna

semantyczna
intensjonalna

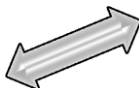
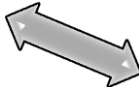
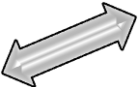
humanistyczna

derywacyjna

komputacyjna

semantyczna
ekstensjonalna

pionowa

Punkty wspólne wszystkich koncepcji

- ▶ Wszystkie współczesne polskie koncepcje wykładni przyjmują, iż **przedmiotem wykładni jest tekst prawny**, pojmowany jako zbiór przepisów prawnych.
  - ▶ Współczesne polskie koncepcje wykładni przyjmują, że **wykładnia polega na rozumieniu tekstu prawnego** (przepisów prawnych).
  - ▶ **Z wykładnią (interpretacją) mamy do czynienia w każdym przypadku rozumienia tekstu prawnego.**
  - ▶ **Wykładnia jest czynnością niearbitralną**, w tym znaczeniu, iż **jest czynnością kierowaną określonymi wskazaniemami**, jak dokonywać wykładni.
-

Problem z rozumieniem tekstu

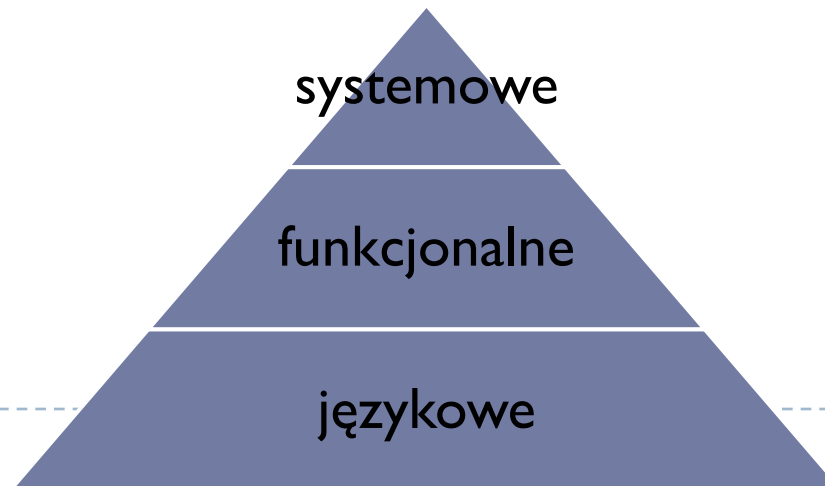
- ▶ Panuje zgoda co do tego, że **rozumienie tekstu prawnego polega na ustaleniu bądź przypisaniu określonego znaczenia temu tekstowi.**
- ▶ Odmiennie podchodzą do zagadnienia, jak ująć znaczenie tekstu prawnego, a zatem, na czym to rozumienie tekstu ma polegać.
- ▶ Konceptcje **semantyczne** przyjmują referencjonalne ujęcie znaczenia: jako wzoru (wzorów) powinnego zachowania się (konceptcja intensjonalna), czy jako modelu semantycznego (konceptcja ekstensjonalna).
- ▶ Konceptcja **derywacyjna** zakłada niereferencjonalną wizję znaczenia, zgodnie z którą ustalenie znaczenia tekstu prawnego (przepisów prawnych) polega na przekładzie przepisów na normy jako wyrażenia kompletne treściowo i jednoznaczne.

Porządek wykładni

- ▶ Współcześnie bardzo silne i powszechne przekonanie, że wykładnia dokonuje się na mocy zastosowania trzech typów dyrektyw wykładni: **językowych, systemowych i funkcjonalnych** (wg pomysłu i terminologii J. Wróblewskiego).
- ▶ Działania interpretacyjne muszą się zaczynać od zastosowania dyrektyw językowych.

Reguły systemowe

- ▶ Wśród reguł językowych pierwsze zastosowane być powinny reguły języka prawnego, ze względu na to, iż poprzez definicje legalne prawodawca sam wprost narzuca znaczenie określonych wyrazów i wyrażeń.
- ▶ Gdy brak definicji legalnych, powszechnie oczekuje się odwołania do języka prawniczego (pod warunkiem że panuje w nim dostatecznie ugruntowana jednolitość, w nauce lub w orzecznictwie).
- ▶ Gdy brak reguł języka prawniczego, sięgamy do słownikowego znaczenia zwrotów.

Wykładnia systemowa i funkcjonalna

- ▶ Powszechnie przyjmuje się, że wykładnia systemowa (systemowa właściwa) jest dokonywana chronologicznie po wykładni językowej i stanowić może nie tylko środek wspomżenia wykładni językowej, ale nawet weryfikator rezultatu osiągniętego przez wykładnię językową.
  - ▶ Termin „wykładnia funkcjonalna” wprowadzony został w 1959 r. przez Jerzego Wróblewskiego. Autor przez wykładnię funkcjonalną rozumiał ustalanie znaczenia przepisu ze względu na jego kontekst funkcjonalny, rozumiany jako kontekst genezy lub działania przepisu prawa, obejmujący złożone zjawiska ekonomiczne, polityczne i kulturowe.
-

Odejście od językowego brzmienia tekstu prawnego

- ▶ W nauce oraz w orzecznictwie panuje zgodność w kwestii tego, że w przypadku, gdy dokonanie wykładni językowej nie przyniesie jednoznacznego rezultatu, konieczne jest przeprowadzenie wykładni funkcjonalnej.
- ▶ Przyjmuje się, że w przypadku konfliktu między jednoznacznym rezultatem wykładni językowej a rezultatem wykładni pozajęzykowej możliwe jest przyznanie pierwszeństwa rezultatowi otrzymanemu wedle reguł pozajęzykowych.
- ▶ Podkreśla się, że jest to możliwe w sytuacji, gdy **wyniki wykładni językowej w sposób rażąco naruszają określone podstawowe wartości.**

...trochę inaczej

- ▶ Odstępstwo od reguł wykładni językowej (warunki):
    - a) w przypadku gdy sens językowy jest ewidentnie sprzeczny z wartościami konstytucyjnymi;
    - b) w sytuacji, gdy wykładnia prowadzi do absurdu;
    - c) w sytuacji oczywistego błędu językowego;
    - d) w przypadku rażącego naruszania norm moralnych, zasad sprawiedliwości czy słuszności;
    - e) w przypadku rażącej niezgodności z racjonalnością aksjologiczną prawodawcy.
-

Wykładnia funkcjonalna w praktyce

- ▶ **Wykładnia funkcjonalna, inaczej celowościowa** – przepis ustawy musi być tłumaczony tak, aby był najbardziej przydatnym środkiem do osiągnięcia celu ustawy.
- ▶ Odwołujemy się do celu ustawy, preambuły, zasad danej gałęzi prawa, celu danej instytucji prawnej.
- ▶ Można się odwoływać również do materiału pozanormatywnego – opinii projektu aktu normatywnego, sprawozdania z posiedzenia komisji, materiałów historycznych, itp.

Przykład

Uchwała SN z dnia 3.11.1997 roku, III ZP 38/97

„W tym stanie rzeczy, przyjmując z jednej strony, że ustawodawca zmierzał do "zdyscyplinowania" występowania z wnioskami o wypłatę świadczeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych przez ustanowienie odrębnych terminów ich dochodzenia, a z drugiej strony, uznając, iż uczynił to w sposób bardzo niedoskonały, nie zamierzając przy tym jednakże (...) wyłączyć realnej możliwości dochodzenia przez pracowników roszczeń od Funduszu, rozwiązania powstałego problemu interpretacyjnego - zdaniem Sądu Najwyższego - należało poszukiwać wart. 7 ust. 4 ustawy z 29 grudnia 1993 r., odpowiednio szeroko, a nawet swobodnie go interpretując”

Przykład

Uchwała SN z dnia 26.01.1999 roku. III CZP 58/98

„Przedstawione argumenty przemawiają za dopuszczalnością zaskarżenia w drodze zażalenia postanowienia sądu rejonowego, odrzucającego spóźnioną skargę na czynności komornika (art. 394 § 1 in principia k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.). Nie do przyjęcia byłoby stanowisko uzależniające zażalenie od rodzaju czynności komornika. Przedmiotem zażalenia mogą być bowiem przesłanki postanowienia o odrzuceniu spóźnionej skargi, a te - jak wcześniej wskazano - są zawsze tożsame. Wykładnia systemowa i funkcjonalna sprzeciwia się nierównoprawnemu traktowaniu uczestników postępowania egzekucyjnego w ich prawie do skargi”

W powyższym przykładzie SN w ogóle pominął wykładnię językową

Wykładnia systemowa w praktyce

- ▶ **Wykładnia systemowa** – ustalenie znaczenia przepisu, ze względu na miejsce jakie on zajmuje w systemie prawa, grupie przepisów, akcie prawnym.
- ▶ Do dyrektyw tej wykładni należy zaliczyć – ustalenie znaczenia normy interpretowanej, tak aby nie było sprzeczności z innymi normami w tym systemie prawa, należy szukać takiego znaczenia normy, które jest zgodne z zasadami systemu prawa, do którego ta norma przynależy.

Przykład

- ▶ **Art. 552. § 1. k.p.k.** Oskarżonemu, który w wyniku kasacji lub wznowienia postępowania został uniewinniony lub wobec którego orzeczono łagodniejszą karę lub środek karny albo środek związany z poddaniem sprawcy próbie, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem niego w całości lub w części kary lub środka, których nie powinien być ponieść, oraz wykonywania wobec niego środka przymusu określonego w dziale VI. W razie ponownego skazania oskarżonego odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje za niezasadne wykonywanie środków przymusu w zakresie, w jakim nie zostały zaliczone na poczet orzeczonych kar lub środków.

- ▶ **Art. 52 Konstytucji RP**

- ▶ 1. Każdemu zapewnia się wolność poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu.
- ▶ 2. Każdy może swobodnie opuścić terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
- ▶ 3. Wolności, o których mowa w ust. 1 i 2, mogą podlegać ograniczeniom określonym w ustawie.
- ▶ 4. Obywatela polskiego nie można wydrżyć z kraju ani zakazać mu powrotu do kraju.
- ▶ 5. Osoba, której pochodzenie polskie zostało stwierdzone zgodnie z ustawą, może osiedlić się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na stałe.

- ▶ **Art. 77 Konstytucji RP**

- ▶ 1. Każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej.
- ▶ 2. Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw.

Wynik wykładni systemowej

- ▶ Nikogo nie można bezpodstawnie pozbawiać wolności. Konstytucja gwarantuje wynagrodzenie szkody powstałej na skutek niezgodnego z prawem działania władzy publicznej. W warunkach określonych w art. 552 § 1 k.p.k. można ubiegać się o odszkodowanie od Skarbu Państwa za poniesioną szkodę i zadość uczynienie pieniężne za doznaną krzywdę. Przepis ten koresponduje z wzorcem konstytucyjnym.
-

Założenie o dwupoziomowości tekstu prawnego

- ▶ Oba poziomy tekstu prawnego (poziom przepisów prawnych i poziom norm prawnych) różnią się między sobą nie tylko tym, że są to wypowiedzi o różnym statusie semiotycznym, ale przede wszystkim tym, że **wypowiedzi deskryptywne odczytane na poziomie deskryptywnym oraz wypowiedzi deskryptywne odczytane na poziomie normatywnym mają różną treść.**

-
- ▶ Zarówno pod względem syntaktycznym, jak i pod względem treściowym przepis prawny i norma prawna mogą się od siebie różnić. W jednym przepisie prawnym mogą się bowiem znajdować wszystkie elementy normy prawnej, tylko niektóre jej elementy, a także elementy więcej niż jednej normy.
  - ▶ Dwupoziomowość tekstów prawnych wymaga w pierwszej kolejności przejścia z poziomu przepisów na poziom norm.
  - ▶ Aby to zrobić, trzeba odnaleźć elementy normy rzadko kiedy zawarte w jednym przepisie, a następnie zrekonstruować wyrażenie normokształtne, a więc wyrażenie kompletne ze względu na strukturę.
-

Procedura wykładni (wg. koncepcji derywacyjnej)

▶ I. Faza percepcyjna wykładni:

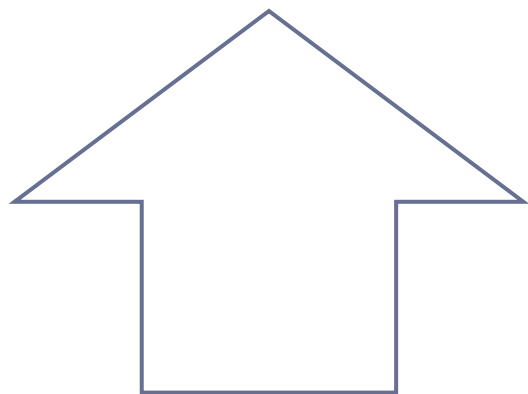
- ❑ W pierwszej kolejności należy stosować dyrektywy języka prawnego wyrażone w definicjach legalnych i przepisach nakazujących związanie cudzą decyzją interpretacyjną
  - ❑ W braku pozytywnego rezultatu ich zastosowania należy się odwołać do języka prawniczego (nauki prawa i orzecznictwa).
  - ❑ Gdy i to nie przyniesie pozytywnego rezultatu w postaci jednego niebudzącego wątpliwości znaczenia, wówczas należy sprawdzić, jakie znaczenia ma interpretowany wyraz w języku polskim, przez ustalenie na podstawie różnych słowników języka polskiego, – jaka jest pula znaczeń dla tego wyrazu w języku ogólnym.
-

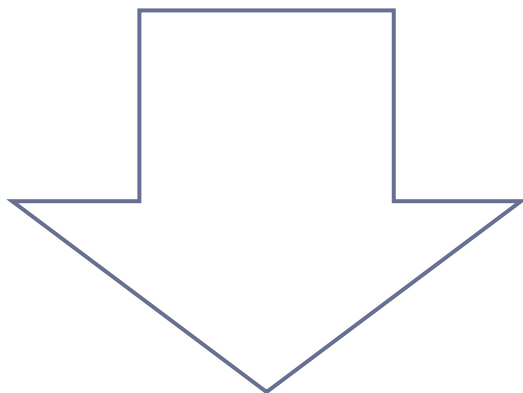
Procedura wykładni (wg. koncepcji derywacyjnej)

- ▶ Zastosowanie dyrektyw językowych może doprowadzić do otrzymania jednego z dwu różnych rezultatów.

**jednoznaczność
wyrażenia
normokształtnego**

**wieloznaczność
wyrażenia
normokształtnego**

Jednoznaczność językowa

- ▶ W przypadku jednoznaczności językowej odwołanie się do **systemowych dyrektyw interpretacyjnych** służy sprawdzeniu tego, czy wynik zastosowania dyrektyw językowych nie powoduje niespójności w systemie prawnym, a więc czy nie wystąpi w związku z tym niezgodność norm.
- ▶ Natomiast zastosowanie **dyrektyw funkcjonalnych** umożliwia sprawdzenie tego, czy otrzymany rezultat zastosowania dyrektyw językowych jest zgodny z przyjmowanymi w naszej kulturze prawnej założeniami aksjologicznymi i intelektualnymi.
- ▶ Zgodność rezultatów zastosowania wszystkich trzech typów dyrektyw daje pewność, co do poprawności rozstrzygnięcia finalnego.

Wieloznaczność językowa

- ▶ Przy wieloznaczności, uruchomienie dyrektyw systemowych, ma na celu wyeliminowanie tych rezultatów zastosowania dyrektyw językowych, które prowadziłyby do niezgodności norm w systemie prawnym.
- ▶ A zastosowanie dyrektyw funkcjonalnych służy odrzuceniu rezultatów zastosowania dyrektyw językowych, które powodują radykalne naruszenie podstawowych wartości w systemie prawnym.
- ▶ Jeśli się okaże, że tylko jeden taki rezultat zastosowania dyrektyw językowych to zapewnia, interpretator przyjmuje go jako wynik całego procesu.

OMNIA SUNT INTERPRETANDA

- ▶ W koncepcji wykładni Macieja Zielińskiego przyjmuje się nakaz dokonania wykładni zawsze. Niezależnie od tego, czy ktoś ma jakieś intuicje interpretacyjne czy nie, czy jest to trudny przypadek czy łatwy, a także niezależnie od tego, czy coś jest dla kogoś jasne czy nie, w koncepcji tej bowiem nie zakłada się tzw. trudnych przypadków czy przypadków wymagających wykładni, gdyż każdy przypadek jest po prostu przypadkiem interpretacyjnym, każdy wymaga wykładni.
- ▶ Bez tego procesu intelektualnego, jakim jest wykładnia, nie byłoby bowiem rezultatu w postaci normy traktowanej przez M. Zielińskiego jako wypowiedź dostatecznie jednoznaczna (odnośnie do tego, komu? kiedy? jaki obowiązek zachowania został wyznaczony)

Jeszcze słów kilka o
wnioskowaniach prawniczych

FUNKCJONALNE (CELOWOŚCIOWE) REGUŁY INTERPRETACYJNE

- ▶ Jeżeli językowe dyrektywy nie pozwalają z danego tekstu prawnego wyinterpretować jednoznacznej normy prawnej, wtedy kierujemy się **funkcjonalnymi regułami interpretacyjnymi**.
  - ▶ Odwołują się one do założeń aksjologicznej racjonalności prawodawcy.
  - ▶ W oparciu o te reguły, spośród dopuszczalnych językowo znaczeń danego zespołu przepisów, wybieramy takie znaczenie, przy którym wyinterpretowana norma ma najlepsze uzasadnienie aksjologiczne w ocenach, które przypisuje się prawodawcy. Zaczynamy interpretację od reguł językowych, mają one pierwszeństwo przed regułami funkcjonalnymi.
  - ▶ Reguły funkcjonalne same przez się nie wyznaczają norm postępowania.
-

▶ Reguły funkcjonalne (celowościowe) występują w dwóch wersjach odmiennie ujmujących cele, do których odwoływał się interpretator:

- ❑ podmiot dokonujący interpretacji może odwoływać się do ocen, wartości i wiedzy przypisywanych prawodawcy w chwili wydania danego aktu – jest to wykładnia statyczna, jest tu odwołanie do celu historycznego, czyli do momentu tworzenia prawa,
- ❑ podmiot dokonujący interpretacji może odwoływać się do ocen, wartości i wiedzy w chwili dokonywania wykładni – cel aktualny prawodawcy – jest to wykładnia dynamiczna.

- ▶ W obu sytuacjach zakłada się racjonalność prawodawcy, ale ta racjonalność odnoszona jest do innej wiedzy i do innych ocen. Reguły funkcjonalne odwołują się też do funkcji społecznej, jaką ma pełnić interpretowana norma. Może też pełnić funkcję historyczną (funkcja normy zakładana w momencie jej powstawania) i adaptacyjną (funkcję jaką norma ma pełnić obecnie).
- ▶ W wyjątkowych sytuacjach stosuje się reguły funkcjonalne, mimo, że interpretowane przepisy są językowo jasne, da się z nich w drodze wykładni językowej wyinterpretować jednoznaczną normę postępowania, dopuszczalne jest to w sytuacjach, kiedy norma wyinterpretowana przy zastosowaniu językowych reguł interpretacyjnych rażąco narusza system wartości przypisywanych prawodawcy.

SYSTEMOWE REGUŁY INTERPRETACYJNE

- ▶ Sprowadzają się do zalecenia, by odrzucać te wyniki wykładni, które prowadzą do wyinterpretowania z tekstu prawnego norm postępowania ze sobą niezgodnych, należy dążyć do wyinterpretowania norm, które tworzą spójny system wartości.
- ▶ Ustalenie znaczenia normy następuje przez zestawienie normy z innymi normami. Punktem odniesienia może być cały lub część systemu prawnego zawarta np. w jakimś akcie normatywnym.
- ▶ W rezultacie zastosowania reguł systemowych powinno się otrzymać normy zgodne co do treści z innymi normami tego samego interpretowanego aktu i z aktami hierarchicznie wyższego rzędu. Przejawem tej wykładni systemowej jest odwołanie do **systematyki aktu normatywnego**.

REGUŁY INFERENCYJNE

- ▶ Do systemu prawnego należą nie tylko te normy, które zostały wyinterpretowane z przepisu prawnego, ale też normy wywnioskowane z norm poprzednio zaliczanych do systemu, według przyjętych w danym systemie reguł inferencyjnych. Pozwalają na wyprowadzenie norm z norm, chodzi o swoiście rozumiane wnioskowania z norm o normach. O normach postępowania nie da się orzekać, że są fałszywe lub prawdziwe. Wnioskowanie odnosi się do norm opisowych.
  - ▶ Mogą to być związki swoiście rozumianego wynikania norm, czy też związki polegające na tym, iż pewne normy mają wspólne uzasadnienie aksjologiczne, a stąd jeżeli uznaje się za obowiązujące jedno z nich, to uznać należy za obowiązujące odpowiednio inne, ze względu na założenie racjonalności aksjologicznej prawodawcy, konsekwentnie kierującego się określonymi ocenami.
-

-
- ▶ Wnioskowania prawnicze można podzielić na 2 podstawowe rodzaje:
  - ▶ 1. wnioskowanie oparte na wynikaniu norm z norm i tu wyróżnia się:
    - a) wnioskowanie oparte na logicznym wynikaniu normy z normy
    - b) wnioskowanie oparte na instrumentalnym wynikaniu normy z normy.
  - ▶ 2. wnioskowanie oparte na założeniu konsekwentności ocen prawodawcy i tu wyróżnia się:
    - ▶ a) wnioskowanie wg „**argumentum a fortiori**” (silniejsza racja, tym bardziej)
    - ▶ b) wnioskowanie wg „**analogia iuris**” (analogia z prawa)
-

-
- ▶ **Wnioskowanie oparte na logicznym wynikaniu normy z normy** – logiczne wynikanie normy N2 z normy N1 polega na tym, że jeżeli zakres zastosowania normy N1 obejmuje zakres zastosowania normy N2, lub zakres normowania normy N1 obejmuje zakres normowania normy N2, to mówi się wtedy o logicznym wynikaniu N2 z N1 na gruncie zdania stwierdzającego odpowiednio zamienność lub podrzędność odpowiednich zakresów.
  - ▶ Wynikanie takie określa się mianem **subsumcji** dokonywanej przez każdy sąd w procesie stosowania prawa, który na podstawie normy generalnej i abstrakcyjnej ustala normę indywidualną i konkretną, jaką ma ustanowić dla danego przypadku
-

Przykład

- ▶ Jeżeli na gruncie danej definicji przyjmuje się, że motocykl to pojazd mechaniczny, to możemy przyjąć, iż z normy nakładającej określonego rodzaju obowiązki na wszystkich użytkowników pojazdów mechanicznych wynika logicznie norma nakładająca takie obowiązki na użytkowników motocykli

-
- ▶ **Wynikanie oparte na instrumentalnym wynikaniu normy z normy** – o wynikaniu instrumentalnym normy N2 z normy N1 mówi się w tych przypadkach, gdy zrealizowanie normy N2 jest warunkiem przyczynowo koniecznym dla zrealizowania normy N1. Wynikanie opiera się na założeniu, że zrealizowanie N2 jest przyczynowo konieczne dla zrealizowania N1.
  - ▶ Na koncepcji instrumentalnego wynikania normy z normy opierają się 2 ważne reguły inferencyjne:
    - ▶ instrumentalnego nakazu
    - ▶ instrumentalnego zakazu
-

-
- ▶ **Reguła (dyrektywa) instrumentalnego nakazu** głosi, iż jeśli się uznaje za obowiązującą normę N1 nakazującą jej adresatom spowodować stan rzeczy R, to należy uznać za obowiązującą normę N2, która nakazuje adresatom normy N1 czynić wszystko, co jest przyczynowo konieczne dla zrealizowania owego stanu rzeczy R
  - ▶ Przykład: *jeżeli jest obowiązek jazdy na światłach, to trzeba mieć w samochodzie zapasowe żarówki na wypadek, gdyby jakaś się spaliła*
-

-
- ▶ **Reguła (dyrektywa) instrumentalnego zakazu** głosi, iż jeżeli uznaje się za obowiązującą normę $N1$, która nakazuje spowodować stan rzeczy R , to należy uznać za obowiązującą normę $N3$, która temu adresatowi zakazuje czynić cokolwiek, co byłoby warunkiem przyczynowo wystarczającym do spowodowania, że stan rzeczy R nie powstanie
  - ▶ Przykład: *jeżeli mam pilnować magazynu, to nie mogę się upić*
-

-
- ▶ **Wnioskowanie oparte na założeniu konsekwentności ocen prawodawcy**
  - ▶ Obok reguł inferencyjnych opartych na wynikaniu logicznym czy instrumentalnym norm z norm przy założeniu określonej wiedzy są inne reguły inferencyjne, które nakazują zaliczać do systemu prawnego także normy wyprowadzone z poprzednio uznanych za obowiązujące w oparciu o założenie konsekwentności ocen prawodawcy i założeniu aksjologicznej racjonalności prawodawcy.
-
- ▶

-
- ▶ **Wnioskowanie wg *analogia iuris*** – jeżeli na podstawie szeregu obowiązujących przepisów wyinterpretować można normy N1, N2, N3 aż do Nn, takie, które można uznać za uzasadnione aksjologicznie przez ocenę (zespół ocen) O,
  - ▶ to należy uznać za obowiązującą w tym systemie również normę Nr (normę konsekwencję), która wprawdzie nie została sformułowana w obowiązujących przepisach, ale ma to samo, jak poprzednie, uzasadnienie aksjologiczne.
-

Wnioskowanie wg argumentu a fortiori (silniejszej racji)

---

*argumentum a
maiori ad minus*

*argumentum a
minori ad maius*

Wnioskowanie wg argumentu a fortiori (silniejszej racji)

- ▶ **argumentum a maiori ad minus – komu wolno czynić więcej, temu wolno czynić mniej**- jeśli uzna się za obowiązującą normę nakazującą realizowanie jakiegoś stanu rzeczy przy większym wysiłku, to tym bardziej konsekwentnie należy uznać za obowiązujące normy nakładające obowiązki mniej uciążliwe w tej sprawie
  - ▶ „jeżeli nakazany jest X , to nakazane jest wszystko, co oznacza mniej niż X ”
-

argumentum a minori ad maius

- ▶ ***argumentum a minori ad maius – komu nie wolno czynić mniej, temu nie wolno czynić więcej*** – jeżeli uznaje się za obowiązującą normę zakazującą naruszać pewne dobro w stopniu mniejszym, to tym bardziej zakazane jest to czynić w stopniu większym.
  - ▶ Słabością tego rodzaju reguł inferencyjnych jest konieczność uzyskania zgody co do tego, co bardziej, a co mniej uciążliwe czy szkodliwe. Brak bezpośredniej regulacji odnoszącej się do konkretnego stanu faktycznego ustalonego w procesie decyzyjnym musi być w warunkach proceduralnego nakazu usunięte.
  - ▶ Podmiot stosujący prawo (interpretator) musi „dotworzyć” źródło podstawy decyzji, to dotworzenie musi mieć ugruntowanie w obowiązujących przepisach prawnych, są to tzw. normy konsekwencji wyprowadzone z innych norm; mogą być dotworzoną podstawą normatywną decyzji w konkretnym procesie decyzyjnym
-

Przykład

- ▶ Jeżeli nie może obok siebie jechać 2 rowerzystów, to tym bardziej nie może jechać obok siebie 3 rowerzystów, jeżeli nie można wejść do pomieszczenia z cygarem, to tym bardziej nie można tam rozpałać ogniska.

argumentum a minori ad maius

- ▶ Jeżeli należy wpuścić sąsiada dla umożliwienia mu zebranie owoców z gałęzi zwisających na nieruchomości sąsiednią, to tym bardziej należy umożliwić mu zrywanie tych owoców poprzez płot
- ▶ ***argumentum a maiori ad minus***

-
- ▶ Skoro urząd ma prawo odrzucić podanie, to może je też przyjąć warunkowo.

argumentum a maiori ad minus

- ▶ Jeżeli zakazano przekraczać prędkość 50 km/h, to tym bardziej nie można jechać z prędkością 100 km/h.

argumentum a minori ad maius

Reguły kolizyjne

- ▶ Pozwalają przyjąć, że przepisy, które ustanawia prawodawca nie formułują norm między sobą wzajemnie niezgodnych.
- ▶ Doktryna prawnicza przyjęła pewien zespół norm kolizyjnych nakazujących uznawać niektóre normy sformułowane w tekście prawnym za nieobowiązujące ze względu na ich niezgodność z innymi normami systemu, lub ograniczać zakres zastosowania lub zakres normowania jednej z nich.

-
- ▶ **Normy między sobą są sprzeczne** – takie dwie normy, z których jedna w pewnych okolicznościach nakazuje jakiemuś adresatowi czynić to, czego druga w takich samych okolicznościach czynić mu zakazuje.
  - ▶ **Normy między sobą przeciwne** – to takie dwie lub więcej norm, które mają chociażby częściowo wspólny zakres zastosowania, a nakazują czyny takie, których zarazem spełnić nie można (np. normy, które nakazują komuś stawiennictwo w tym samym czasie w 2 różnych miejscach).
-
-

Reguła chronologiczna

- ▶ Nawiązuje do czasowego następstwa wydanych przepisów. Jej rola jest, by nie dopuścić do kolizji przepisów w czasie.
  - ▶ Do tej grupy przepisów zaliczamy regułę „*lex posterior derogat legi priori*” (norma późniejsza uchyla normę wcześniejszą) – reguła ta służy do ustalenia aktualnego tekstu prawnego, z którego odtwarza się następnie obowiązujące normy prawne.
  - ▶ Warunki, jakie muszą być tu spełnione:
    - a) regulacja późniejsza musi mieć taką samą moc prawną, co wcześniejsza
    - b) regulacja późniejsza nie jest szersza zakresowo
-

lex specialis derogat legi generali (norma szczególna wypiera normę ogólną)

- ▶ Może mieć zastosowanie wtedy, gdy w tej samej ustawie zawarty jest przepis podstawowy, formułujący normę generalnie nakazującą czy zakazującą działań danego rodzaju, a także inny przepis, który w stosunku do tego generalnego zakazu czy nakazu wprowadza wyjątki (zezwolenia), przy czym z przepisem wyjątkowym może łączyć się przepis wyjątkowy wprowadzający wyjątki od wyjątków.
- ▶ Przepis wprowadzający wyjątek nie uchyla przepisu generalnego, tylko wskazuje okoliczności, w których nie stosuje się przepisu ogólnego tylko szczególny

Przykład

- ▶ ***Kto zabija człowieka podlega karze*** (art. 148 § 1 KK – to przepis ogólny)
- ▶ ale § 4 stanowi wyjątek od ogólnej zasady i przewiduje okoliczności, w których kary można uniknąć lub zostać ukaranym mniej dotkliwie – okoliczności wyłączające winę, np. pod wpływem silnego wzburzenia

Reguły kolizyjne oparte o hierarchiczność norm

- ▶ ***lex superior derogat legi inferiori*** (akt normatywny hierarchicznie wyższego rzędu uchyla niezgodny z nim akt czy przepis niższego rzędu)
  - ▶ *lex superior* wiąże się z zasadą strukturalnych systemów prawa, według której regulacje o niższej mocy prawnej powinny być zgodne z regulacjami o wyższej mocy prawnej.
  - ▶ Ta reguła kolizyjna upoważnia organ stosujący prawo do niezastosowania w konkretnym przypadku regulacji o niższej mocy, niezgodnych z regułą o mocy wyższej.
-

